

סגירת מיצר הורמוז: האופציה הגרעינית הכלכלית

במיני-סדרה "ילדי הדיונה" (2003) של פרנק הרברט, בתוך קנוניות הסחרור לתפיסה או הגנה על אראקיס, מתגלה אמת חדה כתער: "זה לא מי ששולט בתבלין, אלא מי שיש לו את היכולת לשבש את התבלין."

משפט זה חודר מבעד למסווה האימפריה. ביקום של הרברט, תבלין המלנג' הוא המשאב העליון — מאריך חיים, מעניק נבואה, מפעיל ניווט קפלי-חלל. אך הכוח האמיתי אינו מצוי בקציר או באגירה שלו, אלא באיום האמין לחתוך אותו. מי שמסוגל לעצור את הזרימה אוחד בגלקסיה בגרון.

ההקבלה ל-6 במרץ 2026 ברורה מאליה. הציוויליזציה המודרנית אינה פועלת על תבלין אלא על אנרגיה, והמקבילה הקרובה ביותר בעולם האמיתי לקו החיים השברירי של אראקיס היא **מיצר הורמוז** — מסדרון ימי צר בקושי חמישים קילומטרים ברוחבו בנקודה הצרה ביותר. הוא מעביר כ-**חמישים** מהנפט המובל בים בעולם וכרבע מייצוא הגז הטבעי הנוזלי (LNG). בזמנים רגילים, זרימה זו כל כך קבועה עד שהיא הופכת לתשתית בלתי נראית. אך היציבות הנראית לעין מסתירה פגיעות יוצאת דופן: הכלכלה העולמית תלויה במעבר בלתי מופרע דרך נקודת חנק אחת, קלה לאיום.

המשבר הנוכחי חשף את השבריריות הזו. לאחר התקיפות האמריקאיות-ישראליות על איראן החל מ-28 בפברואר (מבצע "זעם אפי"), פעולות התגובה של איראן — התקפות על כלי שיט ומתקנים, הצהרות משמרות המהפכה על סגירה, ואיומים מפורשים נגד כל אונייה המנסה לעבור — הפחיתו את תנועת הנפטונים כמעט לאפס. מאות כלי שיט (הערכות מעל 150-200 נפטונים וכלי שיט אחרים) עוגנים או תקועים במפרץ, חסרי יכולת תנועה. עצירת הייצור מתפשטת החוצה, מהכרזת כוח עליון של QatarEnergy ברס לאפאן ועד לנפטונים פגועים וזרימות שנעצרו.

עם זאת, המנגנון המכריע לסגירת המיצר אינו צבאי טהור. טילים ומזל"טים הכינו את הבמה, אך הטריגר הבלתי נראה היה **פיננסי**: קריסת הביטוח הימי.

הטריגר הבלתי נראה: קריסת הביטוח

השילוח העולמי נשען על שכבה נסתרת של כיסוי — ביטוח גוף, הגנה ופיצוי (P&I), ובמיוחד פוליסות סיכוני מלחמה הנכתבות בעיקר בשוק לונדון, כולל לוידיס אופ לונדון וקבוצת מועדוני ה-P&I הבינלאומית (Gard, Skuld, NorthStandard, London P&I Club, American Club ואחרים). ללא אלה, חוזי שכירות אוסרים הפלגה, מלווים מעכבים מימון, ונמלים מסרבים כניסה.

בימי המשבר הראשונים, העריכו המבטחים כי הסיכונים אינם ניתנים לחישוב עוד. שחקנים מרכזיים הוציאו הודעות ביטול להרחבות סיכוני מלחמה במים איראניים, במפרץ הפרסי, באזורים הסמוכים ובמיצר הורמוז עצמו — בתוקף מ-5 במרץ 2026, לאחר הודעות של 72 שעות שהחלו ב-1-2 במרץ. ועדת המלחמה המשותפת הרחיבה את אזור הסיכון הגבוה לכל אזור המפרץ. הפרמיות עבור כל כיסוי שנותר זינקו לשמיים (דיווחים מציינים קפיצות ל-1% מערך הגוף מ-0.25%, או עליות פי 12 במקרים מסוימים; עבור נפטון ב-100 מיליון דולר, פרמיות סיכוני מלחמה לנסיעה קופצות מ-200,000 דולר ל-1 מיליון דולר), מה שהופך את המעבר לבלתי אפשרי כלכלית עבור רוב המפעילים.

התוצאה: עורק ימי **פתוח טכנית** אך **בלתי שמיש כלכלית**. הנפטונים אינם מפליגים משום שאין ביטוח אמין שיגבה אותם. מספר קטן של כלי שיט נועזים עשוי להפליג בחשיכה (AIS כבוי), אך התנועה המסחרית קרסה ב-75-80% או יותר, ללא משלוחי נפט ב-24 השעות האחרונות נכון ל-6 במרץ ורק

מעברי מטען ספורדיים. המיצר סגור de facto — לא על ידי מוקשים או אוניות חוסמות, אלא על ידי מבטחים בלונדון שמנתקים את הטלפון.

זעזוע גדול בהרבה מ-1973

משבר הנפט 1973-1974 נותר האמת מידה: קיצוצי אופ"ק והחרמות הפחיתו את אספקת הנפט העולמית ב-7%-12% (ממוצע מחסור ~9%), והכפילו פי ארבעה את המחירים מ-~3 דולר/חבית ל-11-12 דולר והציתו סטגפלציה של עשור.

ההפרעה בהורמוז 2026 גדולה מבנית בהרבה: - אובדן אספקת נפט אפקטיבי 18%-21% (עקיפות צנרת חלקיות מסעודיה/איחוד האמירויות מציעות הקלה מוגבלת על רקע עצירת ייצור ושיתוק מעבר). - הפרעה 20%-25% מייצוא ה-LNG העולמי (נפחי קטאר ואיחוד האמירויות מחוץ לשירות, עם שווקי LNG פחות גמישים בהרבה מנפט). - מחסור בחומרי גלם פטרוכימיים וקיבולת צי שהוסרה על ידי כלי שיט תקועים.

שרשראות אספקה בזמן אמת ומכולות מבטיחות שהזעזוע מתפשט מהר ורחב יותר משנות ה-70.

מתמטיקת הפאניקה

הביקוש לאנרגיה קצר טווח אינו אלסטי ביותר (הערכות אלסטיות -0.05 עד -0.3). צרכנים אינם יכולים להחליף מכוניות בין לילה, תעשיות אינן יכולות להחליף דלקים מיד, והפאניקה מגבירה אגירה/ספקולציה.

ב-1973, פגיעה של פחות מ-10% יצרה עלייה של 300%-400%. הפרעה גדולה פי שניים ומעלה — מורכבת ממחסור ב-LNG ושיתוק שילוח — עלולה לעורר הסלמה לא ליניארית בתרחישים בלתי מוגדרים. רמות ברנט הנוכחיות נעות סביב 84-85 דולר (עלייה 15%-23% מתחילת החודש על רקע תנודתיות), עם שווקים שמתמחרים משך זמני. תחזיות מיינסטרים מגבילות מקרים ממושכים ל-90-120 דולר (או 140 דולר סיכון זנב), בהנחה של פיצויים והרס ביקוש. אך אם התפיסה משתנה לסגירה בלתי מוגדרת, הציר הנפשי משחרר קיצוניים לא ממודלים — אולי עליות 800%-1000% ל-600-750 דולר/חבית או מעבר לכך בפאניקה מלאה.

עתודות אסטרטגיות: חיץ מוגבל

חברות סוכנות האנרגיה הבינלאומית מחזיקות מעל 90 יום כיסוי יבוא נטו (בתוספת עודף). שחרורים מתואמים יכולים להקהות מחסורים מוקדמים. אך עתודות הן ספירה לאחור, לא גאולה. משיכות אגרסיביות מסכנות התרוקנות עד סוף הקיץ/סתיו במקרים ממושכים, מה שמאלץ הקצבה או התרוקנות — ומעורר גלי מחירים מחודשים כשהשווקים מתמודדים עם היעלמות החיץ.

השפעות כלכליות מדורגות

ההפרעה מתפשטת מעבר לשווקי האנרגיה, משחררת שרשרת תגובות שמתפשטת דרך כל שכבה של הכלכלה העולמית. מה שמתחיל כאזור חנק מקומי הופך לנזק מבני רחב, כאשר עלויות אנרגיה גבוהות יותר פועלות כמכפיל על פני מערכות מקושרות. ההשפעות מצטברות עם הזמן: זעזועי מחירים ראשוניים מפנים מקום לשינויים התנהגותיים, מגבולות אספקה, ירידת תפוקה ובסופו של דבר התכווצויות עמוקות בפעילות ותעסוקה. בתרחיש בלתי מוגדר או ממושך, שרשראות אלה מתגברות, והופכות תנודתיות זמנית לשבריריות מערכתית.

שיתוק שילוח ומסחר עולמי

ההתפשטות המיידית והגלויה ביותר מתרחשת בתחבורה ימית. מחירי דלק בונקר עולים במקביל לנפט גולמי, בעוד פרמיות ביטוח סיכוני מלחמה כבר התפוצצו — קפצו מ-~0.25% ל-1% מערך הגוף (או יותר) בימים, מוסיפות מאות אלפים עד מיליונים לנסיעה בהתאם לגודל הכלי. מועדוני P&I מרכזיים (Gard, Skuld, NorthStandard, London P&I Club, American Club) הוציאו ביטולים בתוקף מ-5 במרץ, לאחר הודעות ב-1-2 במרץ, מה שהופך את המעבר לבלתי אפשרי כלכלית עבור רובם.

נפטונים תקועים (מעל 150-200 כלי שיט מדווחים כעוגנים או חסרי פעילות במפרץ) מצמצמים קיבולת צי אפקטיבית, ומאלצים ניתוב מחדש סביב כף התקווה הטובה עבור אלה המוכנים לסכן ללא ביטוח או בפרמיות גבוהות. הסטיות מוסיפות אלפי מיילים, שבועות זמן מעבר ועומס אדיר בנמלים חלופיים. תעריפי מטען מתרבה — תוספות לסופרטנקרים ומכולות מגיעות לרמות חסרות תקדים, עם עמלות חירום באלפים ל-TEU במסלולים מושפעים.

הנפילה פוגעת במסחר העולמי באופן רחב: סחורות צריכה, רכיבים תעשייתיים, אלקטרוניקה וחומרי גלם הופכים יקרים ומאוחזרים יותר. ייצור בזמן אמת מאט; מאגרי מלאי מתרוקנים; ובקבוקי צוואר בשרשרת אספקה מופיעים במגזרים רחוקים מהאנרגיה. נמלים באסיה (התלויים מאוד במרכזי טרנסשיפמנט במפרץ כמו ג'בל עלי) מתמודדים עם גיבויים, בעוד יצואנים בהודו (למשל משלוחי אורז בסמטי תקועים בנמלים) ומקומות אחרים מדווחים על מיליוני טונות קפואות. האפקט הנקי הוא אינפלציה רחבה בסחורות נסחרות, דוחקת בשולי חברות ובתקציבי משקי בית כאחד.

מערכות מזון תחת מצור

עלויות אנרגיה חודרות לחקלאות בכל שלב, והופכות זעזוע נפט/LNG לאסון מזון עמוק. דיזל מפעיל טרקטורים, קוצרים ומשאבות השקיה; גז טבעי הוא חומר הגלם העיקרי לדשנים חנקניים (אוריאה, אמוניה); והשילוח הימי מעביר דגנים, שמנים ומזון מעובד ברחבי העולם.

שווקי דשנים מגיבים במהירות: כשליש מסחר האוריאה העולמי (מקור חנקן מרכזי) עובר במיצר או מקורו ביצרני המפרץ. המחירים כבר זינקו — ברג'ות אוריאה בניו אורלינס קפצו מ-~475 דולר/טון לפני המשבר ל-520-550 דולר/טון בתוך ימים (עלייה 50-80 דולר/טון או 11-17%), עם דיווחים על עלויות 60-80 דולר/טון בשבוע אחד ואפשרות למאות נוספות אם יימשך. פוספטים ומזינים אחרים עוקבים אחר מסלולים דומים. חקלאים, העומדים בפני זריעה אביבית בחצי הכדור הצפוני, מקטינים קצבי יישום לניהול עלויות, מה שמוביל לתפוקות יבול נמוכות יותר בקציר הקרוב.

אינפלציית תחבורה מחמירה את הכאב: עלויות שילוח ודלק גבוהות יותר מעלות מחירים מונחתים לחיטה מיובאת, מזון בעלי חיים ומוצרי יסוד, ודוחקות מחירי לחם, עוף, חזיר, חלב, פירות ים וחיוניים אחרים. באזורים התלויים ביבוא (למשל חלקים מאפריקה, דרום אסיה), אינפלציית מזון מאיצה לעבר ספי משבר הומניטרי; מדינות עשירות יותר סובלות עלויות כואבות אך ניתנות לניהול. ייצור מזון עולמי — כמעט מחציתו תלוי בחנקן סינתטי — מתמודד עם לחץ יורד, מסכן מחסורים ואי יציבות פוליטית באזורים פגיעים.

קריסת תעשייה ובנייה

תעשיות עתירות אנרגיה סופגות את המכה הבאה. ייצור פלדה, ייצור כימיקלים, כבשני מלט ומכונות כבדות תלויים כולם בהידרוקרבונים זולים אמינים וחשמל (לרוב מאוזן בגז). עלויות קלט הופכות לבלתי ברות קיימא: מחירי פלדה מזנקים כשחשבונות אנרגיה מכפילים או משלשים והשוליים נעלמים; מפעלי כימיקלים (תלויים בפטרוכימיה) מקצצים תפוקה או נסגרים.

תחום הבנייה — אחד ממעסיקי הענק העולמיים — קופא תחת משקל עלויות חומרים מזנקות (פלדה, מלט, אספלט) ומכשולים במימון (ריביות גבוהות על רקע חששות אינפלציה). מפתחים עוצרים פרויקטים;

תוכניות תשתית נתקעות; מחסור בדיוור מחמיר בשוקים מתוחים כבר. התכווצות המגזר חוזרת לבטלה וירידת ביקוש למוצרים קשורים (מכשירי חשמל, ריהוט), ומעמיקה את הירידה.

שוקים פיננסיים ומשבר אשראי

מערכות פיננסיות מגיבות באלימות להתמוטטות ציפיות צמיחה. מדדי מניות צונחים כשתחזיות רווח קורסות בתחומי תעופה, לוגיסטיקה, קמעונאות, ייצור ומוצרי צריכה שיקוליים. זרימות מקלט בטוח מניעות תשואות אג"ח לתנודתיות; שווקי אשראי מתהדקים כשבנקים מגדילים הפרשות נגד חדלות פירעון עולה והפחתת ערך בטוחות. נזילות מתאדה בדיוק כשעסקים זקוקים לה ביותר להון חוזר או גידור.

נטל חובות תאגידיים מתנפח תחת ריביות גבוהות (בנקים מרכזיים מתמודדים עם חזרת אינפלציה) וירידת הכנסות. נכסים תקועים במגזרים עתירי פחמן מגבירים הפסדים; סיכונים מערכתיים מחשיפות מקושרות (למשל נגזרים הקשורים לאנרגיה) מגבירים חששות הדבקה.

זעזוע תעסוקה ומעגל קסמים

המחיר האנושי מתבטא בגלי אבטלה. מגזרים עתירי אנרגיה מאבדים משרות ראשונים — חברות תעופה מקרקעות טיסות, חברות משאיות משתקות כלי רכב, מפעלי כימיקלים מפטרים עובדים. הגלים מתפשטים: הוצאה צרכנית מופחתת (כשמשקי בית מקצים יותר לאבסיסיים כמו מזון, חימום ותחבורה) פוגעת בקמעונאות, אירוח ושירותים קשה. פיטורי בנייה מחמירים את הכאב.

הכנסה אבודה + עלויות עולות לאבסיסיים יוצרים מלכודת עוני: משקי בית מקצצים הוצאות שיקוליות עוד יותר, ומאיצים כשלונות עסקיים והרס ביקוש. מה שמתחיל כהתכווצות מגזרית מתפתח למיתון רחב — או דיכאון בתרחישים בלתי מוגדרים — שבו ההתאוששות דורשת שנים לבנייה מחדש של אמון, הפעלה מחדש של עסקים כושלים ושיקום שרשראות אספקה.

שרשראות אלה ממחישות את השבריריות של ההדדיות: אנרגיה תומכת בתחבורה, תחבורה מאפשרת מסחר, מסחר מקיים תעשייה ומערכות מזון, תעשייה תומכת בתעסוקה, ותעסוקה מניעה צריכה. חיתוך בסיס האנרגיה, והמבנה נשבר שכבה אחר שכבה. בהפרעה ממושכת, הכלכלה העולמית אינה רק מאטה — היא מתפרקת, עם אופקי התאוששות שנמתחים לעשרות שנים ולא שנים. סגירת הורמוז המופעלת על ידי ביטוח כבר הראתה כיצד מנגנון פיננסי יכול להשיג מה שכוח צבאי לבדו עלול להתקשות לקיים: עצירת הזרימה ושחרור קריסה מערכתית.

איראן כעוצר בלתי צפוי: שיבוש הזרימה לכדור הארץ

בסיבוב עמוק ואירוני, פעולות איראן — בין אם מכוונות או מתהוות — עשויות למקם את המדינה באופן לא מכוון כגיבור בלתי צפוי במאבק נגד שינויי אקלים. הסגירה האפקטיבית של מיצר הורמוז, על ידי חיתוך **18%-21%** מאספקת הנפט העולמית ו-**20%-25%** מייצוא ה-LNG, מאלצת את העולם להרס ביקוש מהיר ולא רצוני בסדר גודל שארגונים בינלאומיים כמו קיוטו ופריז מעולם לא השיגו.

קיוטו (1997) ופריז (2015) קבעו יעדים שאפתניים אך וולונטריים, הסתמכו על מעברים הדרגתיים, הפצת טכנולוגיה והתחייבויות לאומיות — אך פליטות גזי חממה עולמיות המשיכו לעלות עשרות שנים, עם התרחבות שימוש בדלקים מאובנים בכלכלות מתעוררות. עם זאת, הפרעה ממושכת בהורמוז עשויה להפחית פליטות גזי חממה עולמיות בצורה אגרסיבית בהרבה: שריפה פחותה של נפט וגז פירושה פחות שחרור CO₂ משריפה, שילוח (דרך ניתוב מחדש והפחתת נפחים) ותעשיות מורד זרם. אם המחירים מזנקים לרמות **800%-1000%** בפניקה ממושכת (דוחפים נפט גולמי ל-**600-750** דולר/חבית או מעבר), צריכת אנרגיה קורסת דרך הקצבה, קיצוצים, שינויי התנהגות והתכווצות כלכלית — אולי חיתוך פליטות

בעשרות או מאות מיליוני טונות בשנה, עולה על ההפחתות ההדרגתיות מאימוץ מתחדשות או שיפור יעילות תחת פריז.

זה מתיישב באופן בולט עם עקרונות איסלאמיים של ניהול סביבתי. הקוראן מתאר את האדם כ-**ח'ליפה** (סגן או עוצר) על פני האדמה (למשל 2:30, 6:165), המופקד על **אמאנה** (אמון/אחריות) להגן ולאזן את הבריאה במקום לנצל אותה לבזבז. מושגים כמו אי-השחתת הארץ (פסאד פי אל-ארד, 7:56, 30:41) והמתנינות בצריכה מדגישים שימור משאבים לדורות הבאים. שיבוש איראן — דרך עדשה זו — ניתן לראות ככפייה קיצונית של שמירה כדור-ארצית: על ידי עצירת הזרימה הבלתי מרוסנת של דלקים מאובנים המניעים הפרעת אקלים, היא מאלצת את האנושות לריסון, הפחתת חילוץ ומעבר מואץ הרחק מהתלות בפחמן.

השיעור האסטרטגי

ערב הסעודית עשויה לשאוב את רוב הנפט; ארצות הברית עשויה להחזיק בצבא הגדול ביותר; ענקיות האנרגיה עשויות לשלוט בייצור. אך אף אחד אינו מחזיק בידית המכרעת שנחשפה במשבר זה.

אותה ידית היא **שיבוש**. איראן — דרך איומים ישירים ותגובת שוק הביטוח הרציונלית — הדגימה את היכולת לעצור את הזרימה. הכלכלה העולמית, מכורה לאנרגיה זולה בלתי מופרעת כמו יקום הדיונה לתבלין, מתמודדת כעת עם פגיעותה שלה.

במילותיו של הרברט, שנאמרו בין חולות אראקיס: **שליטה אינה בעלות על המשאב. שליטה היא היכולת לעצור את הזרימה.**

מיצר הורמוז אינו רק נתיב שילוח. הוא העורק המרכזי של עולמנו התלוי באנרגיה. חיתוכו — אפילו בעקיפין דרך מנגנונים פיננסיים — חושף עד כמה העולמיזציה שבירה באמת. שיעור מרץ 2026 מהדהד על פני מאות שנים וגלקסיות כאחד: הכוח האמיתי אינו במי ששולט בתבלין, אלא במי שמסוגל לשבש אותו.